

El Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència a Catalunya

Amb la coordinació i col·laboració dels diferents agents, equips i departaments de la Generalitat implicats, el Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència garanteix la prevenció i l'actuació eficaç davant les situacions de risc i el desemparament d'infants i adolescents

TEXT: Anna Solés Franch, Directora General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència. Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya / FOTO: Wojciech Gajda

La protecció a la infància i adolescència, tal com queda definida al preàmbul de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, és el conjunt d'actuacions socials reservades per a "quan les coses van malament", quan el desenvolupament integral de l'infant o l'adolescent sembla clar que resulta seriosament afectat, en vista dels coneixements científics actuals. Una de les seves conseqüències jurídiques és la declaració de desemparament.

A Catalunya, aquestes actuacions venen regulades al Títol IV de l'esmentada Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

A grans trets, el Sistema de Protecció a la Infància i l'Adolescència es visualitza a partir de tres grans eixos d'intervenció.

1. La prevenció, la detecció, la denúncia i la derivació dels casos de risc social en els infants i adolescents.
2. L'estudi, l'avaluació i la proposta de mesura.
3. La declaració de desemparament, assumptió de la tutela i l'aplicació de mesures de protecció.

1. La prevenció, la detecció, la denúncia i la derivació dels casos de risc social en els infants i adolescents

Un dels aspectes remarcats a la Llei dels

drets i les oportunitats en la infància i adolescència és l'èmfasi que es posa en la prevenció global i en la detecció del risc des de TOTS els agents socials.

És evident que les institucions i els professionals que estan més a prop dels infants i/o adolescents (Policia i Mossos d'Esquadra, Centres d'atenció primària de salut i Hospitals, Escola, IES i Equips psicopedagògics, Institucions de temps lliure i Serveis Socials i telèfon de la Infància) són els que millor poden detectar les situacions de risc, però no únicament. Cal la implicació de les famílies, els veïns i la consciència i l'actuació de la ciutadania en general si volem aconseguir una veritable prevenció i realitzar la corresponent derivació, si es valora necessari.

2. L'estudi, l'avaluació i la proposta de mesura

El Sistema de protecció a la Infància i adolescència a Catalunya funciona amb dos nivells paral·lels de resposta davant les derivacions de situacions de risc.

a) Circuit ordinari

• La primera avaluació del cas es realitza pels Serveis Socials d'Atenció Primària. Equips Bàsics d'Atenció Social Primària (EBASP).

• Si consideren necessària la intervenció especialitzada i valoren la necessitat d'una possible separació familiar, esgotades altres possibilitats de suport

familiar, deriven el cas als Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA).

• L'EAIA intervé amb l'infant i/o adolescent, la família i el nucli relacional, educatiu i social per a valorar a fons la situació sociofamiliar i educativa global.

• Si l'EAIA valora que intensificant el suport i seguiment familiar es garanteix el bon tracte i l'adequada protecció retorna el cas als Serveis Socials amb les corresponents orientacions. Si es valora que existeix un risc no abordable des de el territori, es deriva el cas a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) amb la corresponent proposta de mesura de protecció.

En aquest nivell d'actuació, també trobem als centres d'acolliment, que realitzen les funcions següents:

• L'atenció immediata i transitòria dels infants i adolescents que han de ser separats del seu nucli familiar i que poden ser casos desconeguts per l'EAIA.

• L'observació i diagnòstic de la situació sociofamiliar i la derivació i formulació de la corresponent mesura de protecció a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

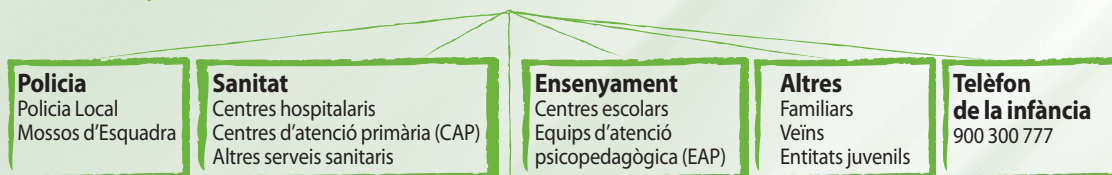
b) Circuit per atendre situacions d'urgència.

Per tal de prevenir les situacions d'atenció a les urgències que poden requerir la separació immediata de l'entorn familiar, i durant les 24 hores, 365

Sistema català de protecció dels infants i adolescents en risc social i/o desemparament

Infants i joves en situació de risc social

1. Detecció, denúncia i derivació de casos de maltractaments

Equips bàsics d'atenció social primària (EBASP)

2. Estudi del cas, avaluació i proposta de mesura

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

3. Declaració de desemparament, assumpció de la tutela i aplicació de mesures de protecció

dies l'any, el Sistema de Serveis Socials inclou procediments d'urgència que inclouen:

- Avaluació de les situacions desconegudes per l'EBASP i/o EAIA. A tal efecte, es va incorporar a la Direcció General d'Atenció a la infància i l'Adolescència la Unitat de Detecció i Prevenció del maltractament infantil (UDEPMI) vinculada al Telèfon de la Infància Respon 900 300 777 i actiu les 24 hores els 365 dies de l'any.

- Atenció immediata i allotjament en centre i suport als infants i adolescents que ho necessitin.

- Actuació dels EVAMI, en casos de maltractament detectat en l'àmbit hospitalari.

3. La declaració de desemparament, assumptió de la tutela i l'aplicació de mesures de protecció.

A Catalunya, correspon a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència:

- Protegir i assumir la tutela dels infants i els adolescents desemparats, i disposar i executar les mesures d'atenció necessàries per a cada un d'ells i gestionar els serveis necessaris per a la seva efectivitat.

- Assumir la guarda dels infants i els adolescents em els supòsits establerts per les lleis.

Com a conseqüència, una vegada rebuda i ratificada la proposta de mesura de protecció proposada pels Equips pertinents, des de la DGAIA s'operativitza la demanda, i s'aplica a cada cas la mesura i/o el recurs més adient a les seves necessitats, seguint sempre les orientacions legals al respecte.

La legislació catalana actual defineix les següents mesures de protecció:

a) Acolliment familiar simple en família extensa.

Si un infanti i/o adolescent no pot romandre amb els seus progenitors a causa de la greu risc pel la seva atenció, educació i desenvolupament integral definit a la proposta, la DGAIA confia temporalment la seva guarda a alguna persona o família amb la qual hi té una relació de parentiu.

Aquestes persones acollidores tenen l'obligació de vetllar per ell, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral fins que aquest no pugui tornar amb la família biològica. Reben assessorament per part dels EAIA, i aquest equip treballa paral·lelament amb la família d'origen per a corregir els motius de la separació.

Aquesta mesura és temporal mentre es treballa el retorn dels nens/es o adolescents amb els seus pares.

b) Acolliment familiar simple en família aliena.

Quan la proposta d'acolliment familiar no pot ser realitzada dins de la família extensa, l'acolliment transitori, es constitueix amb persones o famílies que no tenen cap relació de parentiu amb l'infant o adolescent, a través de l'ICA.

A l'igual que en l'acolliment en família extensa, les persones acollidores tenen l'obligació de vetllar per ell, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral fins que aquest no pugui tornar amb la família biològica.

Els acollidors reben assessorament per part de professionals especialitzats de serveis d'integració familiar que col·laboren amb l'Institut Català de l'Adopció (ICA).

I treballen amb la família d'origen per corregir els motius de la separació.

Aquesta mesura és temporal mentre

es treballa el retorn dels nens/es o adolescents amb els seus pares.

La llei 14/2010 de drets i oportunitats en la infància i adolescència, amplia en dos noves modalitats la mesura d'acolliment familiar en família aliena.

1. L'acolliment permanent. L'acolliment familiar permanent s'ha d'acordar si es preveu que el desemparament serà definitiu i no es considera més favorable per a l'interès de l'infant o l'adolescent l'aplicació de l'acolliment preadoptiu o quan aquest no sigui possible.

2. L'acolliment en una Unitat Convivencial D'Acció Educativa "professionalitzat." L'acolliment en una unitat convivencial d'acció educativa és el que exerceixen persones prèviament seleccionades i qualificades per raó de llur titulació, formació i experiència en l'àmbit de la infància i l'adolescència.

c) Acolliment preadoptiu.

Aquesta mesura, prèvia a l'adopció, s'aplica quan els pares biològics de l'infant o adolescent estan impossibilitats per exercir la seva potestat i es preveu que aquesta situació sigui permanent; també si ho sol·liciten a l'organisme competent i fan abandonament dels drets i deures inherents a la seva condició.

Les persones acollidores tenen l'obligació de vetllar per ell, alimentar-lo, educar-lo i procurar-li una formació integral.

L'adopció es constitueix per resolució judicial i produeix els mateixos efectes que la filiació per naturalesa.

L'organisme competent per a la recepció de les sol·licituds d'acolliment preadoptiu i per a la validació dels candidats és l'ICA.

d) Acolliment simple en una institució.

Representa l'ingrés d'un infant o adolescent en un centre residencial

El Sistema de Protecció té com a finalitat garantir el correcte desenvolupament de l'infant o l'adolescent que es troba en situació de risc social o desemparament

d'acció educativa, propi o col·laborador de la DGAIA, adequat a les seves característiques.

Aquesta mesura s'aplica quan es preveu que la necessitat de separació de la pròpia família serà transitòria i quan no ha estat possible o aconsellable l'acolliment familiar simple.

Els centres ofereixen atenció integral a l'infant o adolescent, tenen cura de la seva salut física i psíquica i li dissenyen un projecte educatiu individual per tal d'aconseguir el seu desenvolupament personal.

Els EAIA i els professionals dels centres treballen el seu retorn amb la família d'origen.

e) Mesures de transició a la vida adulta i a l'autonomia personal.

Les mesures de transició a la vida adulta i a l'autonomia personal han de consistir a oferir acompanyament en la inserció sociolaboral i d'habitatge per

garantir una preparació progressiva per a la independència personal, d'acord amb les necessitats formatives i d'integració social i laboral de cada adolescent.

Aquestes mesures es realitzen a través de l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats de la DGAIA, i es concreten en diferents programes d'inserció sociolaboral, suport i assessorament personal beques per estudi i pisos assistits.

Tipus de recursos per a infants i/o adolescents en risc i/o em desemparament.

1. Programes de Prevenció. Tal com queden definits als articles 77 i 78 de la llei 14/2010, es poden definir dos nivells de prevenció:

- Prevenció del risc social. L'objecte de la prevenció del risc social són les situacions que afecten conjunts d'infants o adolescents de manera global, tant de caràcter territorial, cultural com social, en què

concorren indicadors o factors de risc que fan palesa la probabilitat que els infants o els adolescents que s'hi troben resultin en el futur perjudicats en llur desenvolupament o benestar.

- Prevenció de la desprotecció. L'objecte de la prevenció de la desprotecció infantil són les situacions en què concorren indicadors o factors de risc que fan palesa la probabilitat que l'infant o l'adolescent que s'hi trobi resulti en el futur desatès en les seves necessitats bàsiques.

La identificació d'indicadors o factors de risc en un entorn familiar concret ha de generar programes de suport familiar, que es poden desenvolupar fins i tot durant el període de gestació, per tal d'establir pautes de criança i de millorament de les capacitats parentals, d'una manera preventiva en entorns de desavantatge social.

La DGAIA estableix convenis i subvenciona a entitats d'iniciativa social i administracions locals que duen a terme programes de prevenció en:

- Centres Oberts: establiments destinats a la prevenció i a l'atenció d'infants i adolescents en risc social fora de l'horari escolar.

- Altres programes: Diverses activitats preventives gestionades a través dels ens locals o Entitats col·laboradores.

Conclusions

La coordinació i col·laboració entre els diferents agents, equips i els departaments de la Generalitat implicats, és del tot necessària per poder realitzar una bona actuació integral en l'àmbit de la prevenció i l'actuació eficaç davant les situacions de risc i el desemparament dels infants i els adolescents de Catalunya. ♀♂